

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
c/o Ihmisoikeusliitto, Simonkatu 8 A, 00100 Helsinki

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

**Asia: Oikeusministeriön lausuntopyyntö päivä-, rike-, ja yhteisösakon korottamisesta
(OM 28/41/2015)**

Päiväsakon minimin korottaminen

Sakkorangaistukseen tuomitun henkilön taloudellinen asema, hänen ansiotasonsa ja varallisuutensa vaikuttavat siihen, miten ankaraksi seuraamus muodostuu yksittäiselle henkilölle. Tästä syystä Suomessa käytössä olevassa päiväsakkojärjestelmässä pyritään tasoittaman ihmisten maksukyvyssä olevia eroja niin, että teon moitittavuus määrittää tuomittavien päiväsakkojen lukumäärän, mutta niiden euromäärää laskettaessa otetaan huomioon sakotettavan henkilön tulotaso. Vuoden 1999 sakkouudistuksessa muutettiin sakon laskentasääntöä siten, että käytännössä uudistus lievensi sakkoja sitä enemmän, mitä korkeammat tulot sakotettavalla oli (Lappi-Seppälä 2000, 147). Nyt käsillä oleva ehdotus on jatkoa tälle epätoivottavalle kehitykselle, sillä oikeusministeriö esittää päiväsakon minimiin tuntuva, 50 prosentin korotusta. Kun nykyisin minimi on kuusi euroa, se olisi jatkossa yhdeksän euroa.

Oikeusministeriön laatimassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi on perusteellisesti käyty läpi sakkorangaistusten käyttöä seuraamusjärjestelmässämme. Sakon merkitys on huomattava, sillä sakko on lukumääräisesti tarkasteltuna kaikkein käytetyin seuraamusmuoto. Luonnoksesta käy myös ilmi, että sakotetuista suuri osa on pienituloisia, sillä noin puolet sakkorangaistuksista määrätään euromääräisen minimin mukaan.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry suhtautuu kielteisesti oikeusministeriön tekemään ehdotukseen päiväsakon euromääräisen minimin korottamisesta. Uudistus tulisi heikentämään vähävaraisten henkilöiden taloudellista asemaa, mikä lisäisi epätasa-arvoa eri väestöryhmien välillä.

Demla ry toteaa, että rangaistuksia ankaroittamalla ei tutkimusten mukaan onnistuta vähentämään rikollisuutta. Suomen rikollisuustilanteessa ei ole myöskään tapahtunut sellaisia huolettavia kehityspiirteitä, joihin pitäisi pyrkiä reagoimaan minimisakkoa korottamalla. Tilastoidun rikollisuuden määrä on itse asiassa pidemmän aikavälin tarkastelussa laskenut (Rikollisuustilanne 2014, 10-11), mikä omalta osaltaan kertoo siitä, ettei suurille muutoksille ole tarvetta. Sakkojärjestelmää on kuitenkin aika ajoin syytä tarkastaa vastaamaan elintasossa tapahtunutta muutosta. Luonnoksessa tuodaan esille, että vaikka suomalaisten ansiotaso onkin yleisesti kasvanut, kasvu ei ole jakautunut tasaisesti eri väestöryhmien kesken, vaan pienituloisempien ryhmässä se on ollut vähäistä.

Demla ry toteaa, että rikosoikeudellisen kontrollin kohteiksi joutuu sosiaalisesti ja taloudellisesti erittäin heikossa asemassa olevia ihmisiä. Suurin osa sakkorangaistuksista määrätään varsin summaarisessa rangaistusmääräysmenettelyssä, jossa ei käytännössä tehdä kovinkaan syvällistä seuraamusharkintaa. Myöskään uusi sakkomenettelyä koskeva laki (L 754/2010) ei tuo tähän muutoksia. Kaavamaisen sakottamisen tilalle tarvittaisiin kuitenkin vaihtoehtoja. Jos oikeusministeriön nyt tekemä ehdotus minimipäiväsakon korottamisesta menee läpi, tarve vaihtoehtoisille seuraamuksille on vieläpä aikaisempaa suurempi. Rangaistusmääräysmenettelyssä määrättävä sakko on yleisin *nuorten* saama seuraamus. Käytännössä sakon maksaa usein nuoren puolesta hänen vanhempansa. Alaikäisten rikosentekijöiden kohdalla olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista käyttää sellaisia seuraamuksia, joissa nuori joutuu itse kantamaan vastuun tekemästään rikoksesta. Demla ry:n mielestä esimerkiksi sovittelu on tästä hyvä esimerkki. Rangaistusmääräysmenettelyn lain (tulevan sakkolain) käyttäminen on pulmallinen myös *huumeiden ongelmakäyttäjien* kohdalla, sillä he tulevat toistuvasti sakotetuiksi huumeriippuvuutensa takia (ks. tarkemmin Kainulainen 2009, 392-396). Demla ry suosittelee pähderiippuvaisia varten hoitoonohjausjärjestelmien kehittämistä.

Demla ry toteaa, että päiväsakon minimin korottamisella voi olla jopa epäsuotuisia vaikutuksia rikollisuuden määrään, sillä tiedossamme on tapauksia, joissa henkilö on suoriutuakseen sakon maksamisesta päättänyt tekemään uusia rikoksia. Jos henkilö ei pysty maksamaan hänelle käräjäoikeudessa määrättyä sakkorangaistusta, hän joutuu maksamattomien sakkojen takia muuntovankina vankilaan. Muuntovankeus on jo lähtökohtaisesti epäoikeudenmukainen seuraamus, sillä rangaistusarvoltaan vähäisestä rikoksesta alun perin maksettavaksi määrätty pieni sakkorangaistus muunnetaan vankilassa suoritettavaksi usean päivän mittaiseksi rangaistukseksi. Muuntovankien säilyttäminen suljetuissa vankiloissa on kallista. Uudistus johtaakin valtion menojen lisääntymiseen muuntovankeuden käytön lisääntymisen takia.

Demla ry toteaa, että esityksellä tavoitellaan selkeästi valtion tulojen lisäämistä. Tämä on kuitenkin kyseenalainen lähtökohta uudistettaessa sakotusjärjestelmää. Jos seuraamusjärjestelmästä aiheutuvia kuluja halutaan vähentää, suosittelemme keskittymistä uudistuksiin, joilla vähennetään vankilarangaistuksen käyttöä. Merkittäviä säästöjä saataisiin esimerkiksi luopumalla kokonaan muuntovankeuden käytöstä.

Yhteisösakko

Perinteisen yksilökeskeisen rikoskontrollin ohella on tärkeä kiinnittää huomiota talousrikollisuuteen, jota tehdään laillisista organisaatioista käsin. Yhteisösakko on yritykselle tuomittava rangaistus, jota on kuitenkin käytetty varsin vähän. Käsityksemme mukaan myöskään tuomittujen sakkojen euromäärä ei ole ollut oikeudenmukaisessa suhteessa tehtyyn rikokseen tai yrityksen maksukykyyn. Demla ry kannattaakin oikeusministeriön tekemää ehdotusta yhteisösakon korottamisesta.

Helsingissä 3.12.2015

Mirkka Kivilehto
Puheenjohtaja
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry

Lähteet

Kainulainen, Heini 2009. Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245.

Lappi-Seppälä, Tapio 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.

Rikollisuustilanne 2014. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Katsauksia 4/2015.